

Powtórzenie wiadomości o czasowniku.

Czasowniki **to wyrazy określające czynności** (związane z ruchem, świadomym działaniem) np. pływa, mówi, myśli, ucieka, czyta **lub stany** (związane z tym, co się dzieje niezależnie od wykonawcy czynności) np. leży, gnije, usycha, dojrzewa. **Odpowiadają na pytania – co robi?, co się z nim dzieje?**

Kategorie gramatyczne czasownika: liczba, rodzaje, osoby, czasy, strony, tryby.

LICZBA CZASOWNIKA

Czasowniki **występują w liczbie pojedynczej i mnogiej** np. śpi - śpią, maluje – malują szyje – szyją

Czasowniki w liczbie pojedynczej występują w 3 rodzajach:

- męskim np. kot - pił
- żeńskim np. kotka - piła
- nijakim np. kociątko – piło

RODZAJE CZASOWNIKA

Czasowniki w liczbie mnogiej występują w 2 rodzajach:

- męskoosobowym np. chłopcy szli, inżynierowie zaprojektowali
- niemęskoosobowym np. dziewczynki szły, nauczycielki napisały, psy szczekały, koty miauczały

Czasowniki rodzaju męskoosobowego łączą się z rzeczownikami rodzaju męskiego, oznaczającymi osoby, zaś rodzaju niemęskoosobowego ze wszystkimi pozostałymi rodzajami gramatycznymi rzeczowników.

OSOBY CZASOWNIKA

Odmiana czasownika przez osoby:

Wyróżniamy 3 formy osoby w liczbie pojedynczej i 3 w mnogiej:

liczba pojedyncza:

ja – maluję, **ty** – malujesz, **on, ona, ono** – maluje

liczba mnoga:

my – malujemy, **wy** – malujecie, **oni, one** – malują

CZASY CZASOWNIKA

Czasy czasownika:

Czasowniki w języku polskim występują w 3 czasach:

czas teraźniejszym – maluję

czas przeszłym – malowałam

czas przyszlým – czas **przyszły prosty** – namaluję; czas **przyszły złożony**: będę malować, będę malowała

TRYBY CZASOWNIKA

Czasowniki występują w 3 trybach

-**oznajmującym**, informuje o czynności odbywającej się w czasie teraźniejszym, przyszłym lub przeszłym np. idzie, przyjdzie, mówi, mówił, będzie czytać

-**rozkazującym**, wyraża życzenie, nakaz, rozkaz, lub prośbę np. czytaj, idź, biegnij, stój, przynieś!

-**przypuszczającym**, wyraża pośrednio życzenie, wątpliwość, niepewność albo przypuszczenie np. czytałbym, poszedłbym, powiedziałbyś, przyszedłbyś, malowałby, szorowałby.

STRONY CZASOWNIKA

Czasowniki mają 3 strony:

strona czynna: podmiot jest wykonawcą czynności np. Irena gotuje obiad. Jan czyta książkę.

strona bierna, podmiot oznacza przedmiot czynności, a nie jej wykonawcę; **podmiot jest odbiorcą czynności** np. Obiad jest gotowany przez Irenę. Książka jest czytana przez Jana.

strona zwrotna, podmiot jest jednocześnie wykonawcą i odbiorcą skutków czynności np. Irena myje się.

ODMIANĘ CZASOWNIKA PRZEZ OSOBY, LICZBY, CZASY, TRYBY I STRONY NAZYWAMY – KONIUGACJĄ

ASPEKT CZASOWNIKA

Czasowniki dokonane i niedokonane:

Czasowniki dokonane określają czynności, które zostały lub zostaną zakończone np. biegł, dobiegł, kupiłem, napisałem, przyjechał, rozbił, krzyknął, popłynął. Czasowniki dokonane mają tylko dwie formy czasu – przyszłą i przeszłą. Czasowniki dokonane mają formę czasu przyszłego prostego np. zrobię, zrobisz, zrobimy.

Czas przeszły:

doniosłem, narysowałem, utyłem, obmurowałem, oddałem, wyhodowałem, wzniosłem, przeprowadziłem się, pomalowałem, skończyłem, wbiłem, zniosłem, okleiłem, wybiłem, zapłaciłem, zeskoczyłem, dałem, chwyciłem, krzyknąłem, machnąłem, westchnąłem.

Czas przyszły prosty:

Doniosę, narysuję, utyję, obmuruję, oddam, wyhoduję, wzniosę, przeprowadzę się, pomaluję, skończę, wbiję, zniosę, okleję, wybiję, zapłacę, zeskoczę, dam, chwycę, krzyknę, machnę, westchnę.

Czasowniki niedokonane określają czynności, które albo jeszcze nie zostały dokonane, albo nadal trwają. Mogą też określić czynności, które odbędą się w przyszłości, ale nie wiemy czy, zostaną zakończone np. będzie biegł, dobiegnie, kupowałem, pisałem, będę oglądać, będę czytać. Czasowniki niedokonane odmieniają się we wszystkich trzech czasach np. rzucam, rzucałem, będę rzucał. Czasowniki niedokonane mają formy czasu przyszłego złożonego np. będę robiła, będę śpiewać.

czas teraźniejszy – kąpię się, malujesz, pomagają

czas przeszły – kąpałem się, malowałeś, pomagali

czas przyszły złożony – będę się kąpać/ kąpał, będziesz, malować/ malował, będą pomagać/ będą pomagali

NIEOSOBOWE FORMY CZASOWNIKA

Obok odmiennych form czasownik ma również formy nieodmienne:

Bezokoliczniki: biec, strzec, iść, pleść, gadać, nosić, przezywać

Formy zakończone na -no, -to: ukryto, wykręcono, wlepiono, подарowano